

Svet, region

IZBOR REPREZENTATIVNIH ZLODELA

PROCES SADAMU HUSEINU

Bruno Vekarić *portparol Tužilaštva za ratne zločine*

Prvi na redu je slučaj masovnog ubistva šiitskih muslimana iz sela Dudžail 1982. godine, prema optužnici, po neposrednom naređenju Sadama Huseina. Ukoliko tužilac dokaže krivicu bivšeg iračkog predsednika, izvršeno delo biće dovoljno za izricanje smrtne kazne

Predstojeće suđenje Sadamu Huseinu za zločine počinjene u Iraku tokom njegove tridesetogodišnje diktature privuklo je pažnju ne samo široke javnosti već i pravnih stručnjaka zbog niza specifičnosti koje taj slučaj čine značajno drugačijim od svih do sada poznatih procesuiranja povreda humanitarnog prava, ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti.

Osnovna intencija nove iračke vlasti uspostavljene nakon intervencije SAD i saveznika u Iraku 2002. godine, bila je da se putem tog suđenja primerno kazni jedan od najvećih diktatora savremene epohe, dokumentovano optužen za mnogobrojna teška krivična dela: od zločina protiv čovečnosti do ratnih zločina. Proces Sadamu Huseinu i njegovim najbližim saradnicima ocenjen je kao presudno važan događaj u uspostavljanju demokratije i vladavine prava u Iraku.

Formiranje Tribunala

Suđenju iračkom diktatoru prethodile su dugotrajne rasprave u stručnim krugovima kakav bi tip suda na najadekvatniji način odgovorio potrebama ovog specifičnog suđenja. Ove rasprave su pokazale da poveravanje slučaja novoformiranom Međunarodnom krivičnom sudu Ujedinjenih nacija ne bi mogla da bude prihvatljiva opcija jer taj sud ne bi mogao da procesuiraju zločine počinjene pre 1. jula 2002. godine, kada je Statut tog suda stupio na snagu, budući da je najveći broj zločina za koje se tereti Sadam Husein izvršen u periodu pre navedenog datuma.

Veliki broj pristalica imala je ideja o formiranju mešovitog nacionalno-međunarodnog suda po uzoru na Specijalni sud za Sijera Leone. Glavno obeležje takvog suda jeste da su tužioci, sudije i sudsko osoblje u najvećem broju stranci dok su domaći pravници zastupljeni sa samo jednom trećinom u ukupnom sastavu Suda. Sud je formiran ugovorom između Ujedinjenih nacija i države Sijera Leone za razliku od Haškog tribunala za zločine počinjene na tlu bivše Jugoslavije koji je formiran odlukom Saveta bezbednosti UN. Mogle bi se uočiti i određene sličnosti između iračkog tribunala i pravosudnih institucija drugih zemalja koje su imale zadatak da procesuiraju zločine protiv čovečnosti i povrede humanitarnog prava na prostoru bivše Jugoslavije. I u Srbiji su specijalizovani nacionalni sud i tužilaštvo za ratne zločine formirani na osnovu zakona i odluka nacionalnih organa, sudije i tužioci su domaći državljani, a postoji i značajna međunarodna podrška njihovom radu.

U iračkom slučaju pribeglo se, međutim, formiranju specijalnog tribunala koji ima nekih sličnosti sa Specijalnim sudom za Sijera Leone, ali se u mnogim aspektima od njega znatno razlikuje. Tzv. „Irački specijalni tribunal za zločine protiv čovečnosti“ formiran je odlukom iračke vlade u decembru 2003. godine. Dok je Specijalni sud za Sijera Leone bio formiran sporazumom između vlade Sijera Leone i Ujedinjenih nacija, Irački sud je formiran u uslovima vojnog prisustva SAD i saveznika, bez učešća svetske organizacije.

Supervizija

Irački specijalni tribunal za zločine protiv čovečnosti ("Iraqi Special Tribunal for Crimes Against Humanity") formiran je kao ad hoc sudski organ i u celini je usklađen sa iračkim pravnim sistemom i načelima. Irački tribunal ne predviđa rad mešovitih sudskih veća stranih i domaćih sudija već zahteva da tužioci i sudije imaju iračko državljanstvo. Prema posebnom zakonu o Specijalnom tribunalu (Iraqi Special Tribunal Law) moguće je, međutim, da se formiraju drugostepena sudska veća mešovitog sastava ili čak sastavljena isključivo od stranih sudija, pod uslovom da se sa tim saglasi iračka vlada. Istim zakonom je predviđeno da međunarodni savetnici i posmatrači aktivno učestvuju u radu Specijalnog tribunala.

U celini gledano, može se reći da je koncepcija Iračkog specijalnog tribunala zadovoljila zahteve složenih iračkih realnosti: s jedne strane, iračkom pravosuđu dodeljena je ključna uloga u procesuiranju slučajeva ali je zadržana mogućnost visokog uticaja i stručne podrške inostranih sudija i tužilaca.

Poseban problem prilikom koncipiranja iračkog suda jeste pitanje procesnog zakonodavstva koje će se primenjivati u slučaju Sadama Huseina i dugih optuženih saradnika budući da je iračko procesno zakonodavstvo suviše arhaično i neprilagođeno modernim zahtevima krivičnog postupka. U Statutu suda uvedena su moderna dokazna sredstva, isključena su neka od tradicionalnih. S druge strane, zadržana je

moćnost izricanja smrtne kazne iako su se neki evropski eksperti zalagali protiv takvog rešenja. Od posebnog je značaja što će Specijalni tribunal raditi u Iraku, na arapskom jeziku, uz otvorenost prema iračkoj i inostranoj javnosti. Pristalice odlučnog obračuna sa zločinima režima Sadama Huseina ističu da će koncepcija iračkog suda u punoj meri omogućiti potpun uvid u počinjene zločine koji će, slično kao u Nemačkoj posle nimerškog procesa, onemogućiti simpatizere Sadama Huseina da negiraju da ih je počinio baasistički režim. Za iračke Sunite je od posebnog značaja – i to naglašavaju njihovi visoki predstavnici – što zlodela Sadama Huseina neće moći da se pripišu svim Sunitima, kao kolektivna krivica.

Očekuje se da će suđenje Sadamu Huseinu početi u oktobru ove godine. Prvi na dnevnom redu biće slučaj masovnog ubistva šiitskih muslimana iz sela Dudžail iz 1982. godine. Prema optužnici, iračke snage su, po neposrednom Huseinovom naređenju, pobile celokupno stanovništvo tog sela, kao odmazdu za pokušaj atentata na Sadama Huseina koje su navodno izvršili šiitski krugovi. Prema iračkom krivičnom zakonodavstvu ukoliko tužilac dokaže krivicu Sadama Huseina, izvršeno delo biće dovoljno za izricanje smrtne kazne.

Optužnica tereti iračkog diktatora i njegove saradnike (među kojima su najpoznatiji Tarik Aziz, bivši potpredsednik vlade i ministar spoljnih poslova i Ali Hasan El-Madžid, poznat kao „Hemičar Ali“, ekspert za hemijska oružja), za ukupno 12 dela protiv čovečnosti. Prema navodima tužioca, reč je samo o „izboru reprezentativnih zlodela“ budući da je tužilaštvo obradilo ukupno 500 slučajeva krivičnih dela koja bi se mogla pripisati Sadamu Huseinu. Prema rečima portparola iračke vlade, 12 odabranih zločinačkih dela za koje ga tereti optužnica dovoljno je da dokaže razmere zločina.

Dosadašnjem toku postupka protiv Sadama Huseina i radu iračkog specijalnog tužilaštva inostrani stručnjaci daju, za sada, veoma visoke ocene, a optužnicu protiv bivšeg iračkog predsednika vide kao utemeljenu. Nepodeljeno je uverenje da formiranje iračkog tribunala predstavlja krupan doprinos ne samo obračunu sa posledicama diktature Sadama Huseina već i uspostavljanju vladavine prava u Iraku, izgradnji pravničke kulture u toj zemlji i obrazovanju nove generacije iračkih sudija i tužilaca.